

álma» cz. költeményét. Szavolata dicséretet nyert. Kentzler Gyula 8. o. t. az «ősz alkonyat» és «ősz éj» cz. költeményeket. A kör a bírálóval szemben, mind két verset elveti, a bírálót pedig tudomásul veszi. Geröcs Lajos 5. o. t. szavolta Thaly Kálmán «Báró Balassa Bálint siralomdalai bujdosásában» cz. költeményét. Szavolatát a kör elveti. Dóczy Jenő 6. o. t. felolvasta «Kreanics Pál» cz. humoros elbeszélését. Bírálatra kiveszi Szilágyi Imre 6. o. t. Végül Balkányi Kálmán 5. o. t. felolvasta «Szigligeti Liliomfi» cz. értekezését. Bírálatra kiveszi Oláh Gábor.

VEGYESEK.

Ezer magyar feladat. Lapunk szerkesztője, Dr. Rupp Kornél e munkáját, mely díszes kiállításban február elején hagyja el a sajtót, ajánljuk lapunk összes előfizetőinek és híveinek figyelmébe. A ki tiz előfizetőt gyűjt a jelenleg nyomás alatt levő érdekes és hasznos könyvre, *egy ingyempéldányban* részesül, a ki öt előfizetőt gyűjt, feleáron, aki 3 előfizetőt gyűjt 1 frtért kapja a könyvet, melynek bolti ára 2 frt, előfizetés útján 1 frt 50 kr. A megrendelések szerkesztőségünkbe is intézhetők, az előfizetési pénzek azonban Hangos Antal könyvkereskedő címére — Budapest, IV., Calvin tér 5. sz. küldendők. Gyűjtő iverkek szívesen szolgálnak szerkesztőségünk azoknak, a kik a könyvre előfizetőket óhajtanak gyűjteni s így tisztelet példányhoz jutni.

A bekötési táblákat már mind szétküldtük. Még néhány példányunk van azok számára, a kik mindent az utolsó percze szoktak hagyni.

Irodalmi pályázatunk február közepén lejár. Figyelmeztetjük a pályázni kívánókat, hogy pontosan küldjék be dolgozataikat a határidőre. Nem a munka terjedelme, hanem a minősége fog dönteni a megbírálásnál. Reméljük, hogy e pályázatnál szép számmal fog részt venni az ifjuság s az eredmény is ki fogja elégeíteni várakozásunkat.

Természettudományi értekezésünket melyet most kezdünk közölni «Elméletek a naprendszer keletkezéséről» czimen, ajánljuk olvasóink figyelmébe. Egy a természettudományokban jártas, sokat olvasott munkatársunk írta, a ki tanulóifjú korában kiváló elismerést és jutalmat kapott érte. Főleg a 7—8. osztályosok vehetik jó hasznát.

«Kosmos» müintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

FEJTÖRŐ.

— Rovatvezető: Császár József. —

1. Számítási kérdés.

A fogad B-vel, hogy egy kockával kétszer 6-ost vet. Mintán A az első vetésre csakugyan 6-ot dobott, B félbe szakítja a játékot. Ha az összes nyereség 120 frt mennyit kellett mindegyiknek betenni.

2. Földrajzi kérdés.

Melyik porosz sziget az az Északi tengerben, Schlessvig felszigettel szemben, a melyen világító torony és pogánykori régiségek vannak? Hires tengeri fürdői vannak. Mi a főhelye?

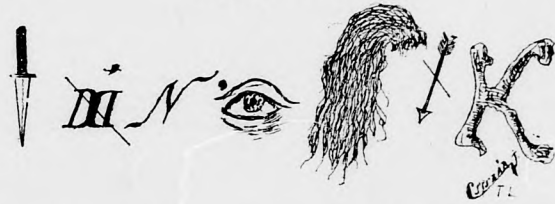
5. Vegytani kérdés.

Cs H. N. minék a vegyjegye? Állati anyagok száraz átpárlási terménye tiszta, illó kellemetlen szagu, égető ízű folyadék?

4. Természettudományi kérdés.

Melyik növény az, a melynek polyvajcsolnakosak kétsoros összenyomott pikkelyes füzérkét alkotnak; magva egy van? Melyik családba tartozik?

Képrejtvény.

A 4. számban közölt fejtörők megfejtése.

Számítási kérdés. Az egyiknek a súlya 450 mázsa. — **Földrajzi kérdés.** A fekete vagy Magdolna-barlang. — **Történelmi kérdés.** Aberdeen Gordon Hamilton György; meghalt 1860. december 14. — **Természettudományi kérdés.** Magas v. büdös kőriska. (fraxinus excelsis.) — **Vegytani kérdés.** Olomcenkor.

A Fejtörő kérdések megfejtői.

Teszák Károly, Gayer Gyula, Kövesy Rezső, Konecsny Béla, Steiner Albert, Hodács Agost, Ráskay Géza, Hecht Jenő, Fonda Elemér, Simon János, Dudás György, Fuchs Vilmos, Béla, Kerbler Lajos, Hegedüs Ferencz, Fuchs Henrik, Stern Lajos, Ács János, Gadó Sándor, Weisz Henrik, Molenda János, Berlényi János, Gunda Zoltán, Szepesy Géza, Deutsch Vilmos, Mayer Frigyes, Seidl Aladár, Schmidt Aladár, Cserey Ferencz, Wolf István, Kovács János, Nagy Béla, Wiedermann Sándor, Szvetics Gábor, Bubreg Béla, Hazay Ferencz, Schreiner Ferencz, Weiser Ignác, Kovács Agost, Kohn Vilmos, Weiszkopf Rezső, Dénes Bertalan, Politzer Nándor, Vadász Pál, Krammer Antal, Szeiffert Béla, Deutsch Lajos, Schwarz Ignác, Barna Aladár, Kemény Lajos, ifj. Cserneteszy Dezső, Laufenauer Béla, Lamperth Győző, Rónai Elemér, Kiss Jenő, Szauer László, Kendeffy János, Altmann Ignác, Fekete Gusztáv, Petőcz József, Karsay Sándor, Komáromy Lajos, Nádasdy Elek, Tormágy János.

A kitűzött jutalmat Wiedermann Sándor nyerte el Győrött.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJANLVA.

Előfizetési árak:	
Egész évre	4 frt.
Fél évre	2 frt.
Negyed évre	1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTŐ:
Dr. RUPP KORNEL
főgymnasiunai tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksari-utca 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

A mensa academica.

(*) A hazúról elszakadt s tanulmányait a fővárosban végző ifjunak, a ki megszokta a maga jól készített, ha még oly egyszerű kis ebédjét szerény családi körben elfogyasztani, a nagyvárosi életbe lépés első hónapjaiban mindig visszataszító volt hozzá szokni a fővárosi koszthoz.

A mi kis pénzecske hazúról nélkülözni tudnak s a pesti fiunak elküldenek, annak csak kis része fordított a kosztra, mert a fiatal egyetemi polgár mindig azt nézte, hogy melyik vendéglőben vagy «kifőzőben» lehet olcsóbb kosztot kapni. Képzelték aztán, hogy a 25—30 kros ebédetől hogyan fogyott a fogyó holddal a szegény tanuló is. Ő maga is, meg a szülői is a pesti levegőnek, meg a sok tanuláshoz tulajdonították a sápadtságot s nem vették észre, hogy a karácsonyi szünetben milyen mohó étvágygyal eszik a szegény fiu, a ki 3—4 hónap alatt meglehetősen kiéhezve ment vissza a szülői hajlékba.

S arra mégsem gondolt egyik sem, hogy minő ételeket lehet kapni 30 krért ebben a drága fővárosban, a hol mindennek 8—10 szerez ára van, mint az ő falujokban. Az édes anyja azt mondja, hogy 30 krért jó ebédet lehet adni s éppen nem keveseli az ebéd árát, mert ott egy személyre annyi sem jut. Pedig, ha otthon volna, a hol azt az olcsó ebédet készítik, tudom, nem engedné, hogy a fia egyik belőle. És a szegény fiunak még izlik is az ebéd, sőt észre sem veszi, hogy az nem táplálja őt, csak az éhenhalástól menti meg.

Hát még a társaság, melyben ezt el kellett költeni! Olyan szép vegyülete ez az embereknek,

hogy csak Sue Párisi titkaiban lehet talán hozzá fogható találni. Volt részem benne, saját tapasztalataim után beszéllek.

Lehetetlen elképzelni nagyobb jótéteményt, mint a mensa academica intézményét, a hol olcsó pénzért kitűnő hírű szakácsné vezetése s felügyelete mellett jó, izletes, magyaros házi-kosztot kap a magára utalt szegény diák-nép. Ha a környezet befolyással van az étvágyra, úgy itt erről is gondoskodva van. Csupa egyetemi hallgató van ott együtt, néha száz is, mindenféle jó kedv, élet, eleveenség észlelhető. Jó barátok, kollégák együtt mennek az egyetemről s a kik az egyetem padjain egymás mellett körmölték a tanár előadásait, most együtt kanalazzák az illatos, párolgó gulyást s dícsérik a főztét Zilahi Agnesnek.

Nincs itt osztály es rangkülömbőség, nincs itt születés- és pénzaristocratia, itt csak egyenlőség, testvériség uralkodik az érkezők, sőt a kiszolgáltatott portiók között is.

Nem kell tehát ezentúl a fővárosba jövő ifjuságnak jó «étkezde» után tudakozódnia, biztosan jöhet s ha meg akarja találni társait, ha tudni akarja, hogy hol gyűlnek össze az egyetemi hallgatók, csak keresse föl a mensa academicát.

Nagy megnyugvására szolgál ez a szerényebb viszonyok közt élő szülőknek is, gyermekeik jó táplálékot kapnak s jó társaságban is lesznek, nem keverednek hozzájuk nem illő emberek közé.

S én hiszem, hogy el fog múlni majd az ifjuságnak u. n. fővárosi színe és az eddigi halvány arcokra újra ki fognak űlni a vidékről hozott, de itt elfonnyadt rózsák is.

A rétségek fia.

(7)

— TRELLE FERENCZ ifjúsági regénye. —

— Ide hozom a Villámot, szólott most Puck és odalépett a kipányvázott lóhoz, egy nyulánk, nemes formájú dereshez. Eloldotta a kötelet, megfogta bal kézzel sörényét és bámulatraméltó könnyedséggel, annak nyeregnyeré hátára pattant. Csak egyet csettintett nyelvvel és az állat vágtatva rohogott tova.

A helyett, hogy a messzeálló lóhoz egyenes irányban nyargalt volna, Puck körivet iratott le deresével, hogy így férközzék közelébe.

Mikor egy utnak már a felét megtette, megugrott az a nyakas állat, Puck éles füttyentést hallatott, a paripa, egy szép szürkés ló, megállapodott és a dombon állók most kivehették, mint vágtat feléje szélvészsebességgel a törpe, a ménje nyakáról leoldott pányvát feje fölött csóválva. A szürke meg sem mozdult. Puck pedig, a mint csak melléje férközött, nyakába vetette a pányvát, egy lendülettel átugrott a hátára és követve a derestől, visszafelé szárguldott.

— Bámulatosan ért hozzá, mint kell megzabolázni a legszilajabb állatokat, mondá a trapper. Ez az almásszinű nemes, de szörnyen vad állat csak néhány hete van birtokunkon, lám, el sem mert mocczanni álló helyéről, midőn e kis embernek rettegett lassó-ját látta. Fogadok rá, hogy benn ül még a félelem tagjaiban, mikor ide érkezik.

Szilaj iramban rohant feléjük a szürke, hátán Puck, kinek czombjai vasfogók módjára szorították oldalait. Egy lassó-rántás és megállt a gyönyörű állat minden ízében reszketve. A törpe leugrott róla, megezírógatta és hizelgő szavakkal nyugtatta meg lovát.

— A vad Villám még mindig nem törődik engedelmességhez, meg fogom pányvázni, bátyám.

— Tedd csak, jó lesz neki; a deres a többivel mehet.

Erre követve a lovaktól, a kukoricaföld felé lépkedtek és félig érett csévékkel, az állatoknak ezen valódi csemegéjével etették őket.

— Thundert, a Villámot meg a derest tartsd künn, Puck, később ki fogunk lovagolni a rétségre.

— Igenis. — Fürgén futott el a törpe barlangja irányában és a kötőfékekkel tért vissza, fölszerelte velük a megnevezett állatokat és a kukoricaföldet szegélyező élősövényhez erősítette őket. Ezzel visszatértek a kunyhóba.

— Nem fáradtál el, öcsém? kérdé utközben a trapper.

— Óh nem, válaszolt Pál, mióta az ön társaságában időzöm, bátyám, vidám és erős vagyok.

— Jól van, majd meglátjuk, hogyan izlik neked egy kis kemény lovaglás.

A kirándulásra készültek most, illő mennyiségű élelmiszert csomagoltak be az utra, Puck megnyergelte és elővezette a lovakat.

— Hozd magaddal a puskát, Pál, meg kell tanulnod, hogy kell vele lóháton banni; nem oly könnyű azt magunkkal czipelni, mint látszik. Te meg Puck elhozhatod ijadat, hogy vendégünk lássa, miképen vadásznak indián módon. Ezzel lóra pattantak, Puck a szürkét tartotta meg, Pál a dereset, míg a trapper a nagy állatra szállott, ő és a törpe fegyvereiken kívül még a hosszú lassót is kezük ügyében tartották nyergükön.

Gyönyörű verőfényben hatoltak a prairie bensejébe. Hallgattak és csak abban az egyhangú bár, de mégis hatalmas prairie látványban gyönyörködtek, melyet a végtelenbe terjeszkedő rétség nyújtott.

Bebizonyult, hogy Pál remekül tartja magát a nyeregben, és ügyesen bánik lovával. A törpe úgy ült a nyeregben, mintha oda volna nőve, akárcsak egy őskori centaurnak életre ébredt képe. Súlyomszemei egyre ott jártak a tag rónaságon.

Lépésre fogták paripáikat.

— Hát nem nagyszerű dolog, az öcsém, így, sebes paripa hátán belerepülni a végtelenbe?

— Igen, szép, nagyon szép.

Mig így poroszkáltak, sűrűen ugrottak föl előttük szürke és tengeri nyulak, rétségi tyukok, de figyelemre sem méltatták őket. Egyszer azonban, mikor vagy ötven lépésre tőlük egy tyuk röppent föl, Puck gyorsan ija után nyult és egy nyilat menesztett utána, mely a szárnyas nyakába furódott. Jobbra tőlük egész falka riadt most föl és menekült, Pucknak második nyila azonban újabb zsákmányt szállított le a levegőből. Pál ámulva nézte az ilyen kezdetleges fegyverkezésében nyilvánuló rendkívüli ügyességet.

— A leggyakorlottabb indián sem ló jobban, mondta az öreg.

— Valóban, tóditotta Pál, ez csodálatra méltó.

— Jó a nyil, ha nincs löpor vagy puska, szólott a maga nehézkes módján a törpe.

— De hogy tettél szert ily rendkívüli ügyességre?

— Láttam vörösbőrű embertől, őt utánoztam; a mit vörösbőrű ember tud, fehér jobban tudja.

— Az ő esetében be is válik ez a tétel. Három esztendővel ezelőtt egy fiatal cheyenne volt nálam, ezen nép első főnökének, a «Sötét felhő»-nek fia. Ez ugyanis itt a közelben elesett lovával és kitörte lábát. Nagy szükségben hozzám hozták a fiatal Cayugát és segítséget kértek. Kegyelelen törés volt az, de mégis sikerült helyreállítanom és odáig vinnem a dolgot, hogy az ifju néhány hét múlva, melyet kunyhómban töltött, visszanyerte ép, egyenes lábát. Minthogy tovább tartott, míg övéi eljöttek a fiatal főnökért, éjjel-nappal együtt heverészett Puckkal a rétségen: tőle tanulta meg a törpe az ijjal való bánás módját és mostanság alighanem jobban ló, mint tanító-mestere.

— Cayugas okos, szólott Puck, én szintoly okos vagyok. — Fölszedte a két elejtett szárnyast, nyergehez erősítette és azzal tovább lovagoltak.

A törpe, kinek szemei szakadatlanul majd a prairien fűgtek, majd a földet fürkésztek, hirtelen halk füttyentést hallatott és megrántotta ménje fékét.

— Mi baj? kérdé halkán a trapper és puskája után nyult.

— Párducz! mondá szintoly fojtott hangon Puck és a földre mutatott.

— Alighanem csak éjjel volt itt.

— Nem, most is itt van.

Pál meghallotta ezt a lassu parbeszédet. a földre tekintett, majd körülnézett, de mit sem látott, mi párducznyomhoz hasonlított volna. A törpének, valamint a trappernek szemei szorgosan vizsgálták a hely színet.

Most lanyha szellő lendült velük szemközt, az almás fölemelte orrát, beszitta az áramló levegőt, füleit hegyezte és könnyű borzongás futott végig karsu tagjain.

— Látod bátyám, suttogá a törpe, előttünk van. Elfogom a lassóval.

— Jól van, én majd puskámmal fődözlek. A törpe átadta puskáját, ijját, gyapju takaróját meg élelmiszeres táskáját Pálnak és kibontotta a lassó-t.

— Maradj itt, Pál, szólott a trapper, rögtön látsz majd valamit. De puskádat lőésre készen tartsd ám: nem tudni, mi történik.

Puck megfordította toporzékoló lovát és lassacska előre tartott. Fölhuzott puskával követte őt Grizzly.

Alig tett meg közel százötven lépést a két lovas, midőn párducz ugrott föl előttük egy félig elfogyasztott antilope maradványai mellől és órási szökésekkel menekült.

A szürke vad rémülettel ágaskodott föl, de harsogó vadászkiáltással vágtat Puck hegyes sarkantyuit vekonyaiba és nyilsebesen röpült az állat a párducz után. A trapper esdődret vágtatásra szorította és Pál is, elragadtatva a hajsza mámorától, megsarkalta deresét és Isten igazában követte társait. Felséges látvány volt, a mint a párducz tovaszárguldott a rétségen, mögötte pedig mind viharosabb sebességgel a sarkantyúval és rivalgással ösztönzött szürke!

Puck feje fölött lóbalta a gondosan összecsvargatott lassó-t. A párducznak kezdetben olyanira hatalmas szökései lanyhulni kezdtettek és a szélvész gyorsaságával mögötte futó szürke gyorsan tért nyert. Mindinkább gyöngültek a párducz erőfeszítései, mind közelebb ért hozzá a vakmerő lovas. A trapper és Pál, utóbbi nagy izgalomban, mögötte vágtattak.

(Folytatása következik.)

Csudásság a költészetben.

Esztetikai tanulmány. Irta: Kemény Aladár.

(7)

3. A csudásság Shakespeare drámáiban.

(«Julius Caesar», «III. Richard», «Macbeth»)

A görög költészetből a középkorra öröklődött dráma századok folyamán szerényen huzódott meg és tartotta főnn magát a misztériumok és moralitások képében. Ezen obscén elemekkel vegyült szentes játékok, kitiltatván az egyháznak nem ily célra való falai közül, alapvetőivé lettek a modern drámának.

Két székhelyet választott magának a megújított műfaj, hogy ott hatalmas virágzásba szökkenvén, a netovábbig fejlődjék. Ellentétes föld e két sarkpont: a ködös Albion és a derűs Hispánia. Amannak színpada Marlowe, Johnson és Shakespere, ezé Lopa de Vega és Calderon nevét uralja.

Mint azt fejtegetésünk egy másik helyén ki fogjuk mutatni, Spanyolország verőfényes, tiszta éghajlata mintegy kiűzi a rémeket, titokzatos-

ságot, tehát a csudás elemet is a tragédiából, ellenkezőleg Anglia borus köde mintegy szüli, vagy legalább is támogatja a csudásságból való mély hitet.

Shakespeare szelleme a színiköltészet Rómája. E téren minden ut az ő rengeteg talentuma körül csomósodik össze. Ide tartunk mi is, hogy vizsgálódásainkat fölvetett tárgyunk körül megerősítsük. — Négy tragédiájában visz szerepet a csudás elem.

«*Julius Caesar*» az első. A negyedik felvonás végén Brutus, sátrába vonulván, mely gondolkodásba merül. Ezen szerfölött eszes, elöitéletektől ment, bölcseségekben is jártas embernek valója tökéletesen kifordult kerékvágásából. Épen előbb volt szenvedélyes összeütközése Cassiussal, kinek eljárása nem egyezik meg az ő ideális, fenkölt gondolkozásmódjával, hozzá még döntő esata előtt áll. Vér is tapad kezén nevelőapjának, Caesarnak vére, hite erősen megrendült ezen politikai gyilkosság igazságos volta fölött. E belső zavart és kínos tépelődést okozzák az azt előmozdító, egyesült tényezők: a sátor hallgatag homálya, a méla csend — és a szubjektív csudásság legtisztább megnyilatkozására adnak alkalmat. Brutus előtt fölmerül Caesar szelleme, megjósolja vesztét, így megvalósítván a hősnek ez irányban táplált sejtelméit és kimondja a vést jövődőlő igét:

«Filippinél találkozunk!»

A látomás csak néhány pillanatig tart. Azután a belső inger lassankint lelohad és fölülkerekedik Brutusnak, a vizsgálódó filozófusnak kételkedő elméje. Rendre felköltögeti szolgálait, vajon nem láttak-e valamit? Azok természetesen tagadó választ adnak, mire a vezér megnyugszik abban, hogy egy rémes víziója volt. Ezen remekül megkomponált jelenet mellé méltó társként szegődik a *Harmadik Richard* csudás eleme, mely a fantáziának mindenre kiható, ellenállhatatlan hatalmáról tanuskodik. III. Richárdban, e koronás gonosztevőben, az abszolút rossz eszménye testesül meg. Bámulatraméltó eszésséggel halmoz gaztettet gaztetre, szinte kedvtelésből, hivatottsággal művel természetellenes kegyetlenségeket. E mellett a lehető leghidegebbvérű, leghiggadtabb ember. És lám, még ő sem marad, ment a lelkifurdalás gyötrelmeitől. Mint Brutus, ő is elhatározó küzdelem előestéjén áll, melyen országát és életét teendő kockára. Országnagyjait elbocsátván, álomra hajtja fejét. Ily fontos mozzanat előtt érezvén magát, mint ember bármily edzett színű is, halálára gondol és végigtekint életé-

nek irtózatos bűnein. A magány, a sötétség egyre ingerlik fantáziáját és révedező lelki szeméi előtt életet nyer a sátor mélyében a semmisség és az ő áldozatainak alakját ölti magára. Az úrból egyenkint tünekednek föl a sápadt árnyak, kiket, mint akadályokat láb alól eltett: a Tewkesburynál orozva leszurt Eduárd herceg, VI. Henrik, a borba fojtott Clarence herceg, majd Rivers, Vaughan, Grey és valamennyien e megsemmisítő átkot döngik feléje:

«Essél kétségbe és halj meg!»

Művészi ellentét és hatás kedvéért a költő ugyanezen csudásságnak párdarabjait állítja elének, parallel előadásban. A bitörő szörnyeteg ellenfele, Richárd, ugyancsak egymagában szunnyad. Élete fordulópontja vár rá: mint Richárd, úgy az ő valója is fel van izgatva, csak hogy egészen elűtő indító okokból. Mint a jó ügy harczosa, Richárd boldogtalan áldozatainak megboszulója, szent kezdeményezésével van eltelve; képzelete ilyen módon képeket fest elébe, melyek lélekállapotához, gondolati objektumához kepest derűs színezetűek. A Richárdot fölserkentő, szilaj rémületbe sodró szellemek előtte is fölteszenek és e vigasztaló szózatot intézik hozzá:

«Elj és virágozzál!»

E két szubjektív csuda nagyobbára elemi: a fölízgatott fantáziából eredő érzelmi csalódást tüntetik föl. A csudásságnak magasabb, finom lélektani szövődésekre vágó fajtát észlelhetjük *Macbeth* képzelődéseiben.

A hatalmas thán, féktelen indulatu hitvesétől ösztönözve, a trón után tör. Célja elérésére eltávolít mindenkit, ki az uralom megszerzésében utját állja. Macbeth egyszerű kedélyű, csekély műveltségű, marczona hadfi. Mindaddig, míg harczy sikerei el nem kábitották s rosszra nem ösztökélték, zavartalan boldogságban édegél. A gonosznak szüntelen fejében motoszkáló gondolata, az egy eszmén való borus tépelődés feldúlják egész lényét, kiforgatják megszokott létalapjából. Ideges izgatottság szállja meg és győtri szakadatlan. A II. felvonás első jelenetében egymagában, homályos szobácskában töprenkedik királya megvilkolásán. Képzetei azon fegyver körül csoportosulnak, melylyel urának a haláldöfést megadni készül. S ime lázasan feszült fantáziája megtestesíti előtte a gondolati tárgyat. Úgy rémlik neki, hogy tör lebeg a levegőben. Megmarkolná, de keze csak a pusztá térben suhan el: tapintó érzéke nem eshetett annyira csalódásba, hogy érezhetné a hideg aczelt.

E megcsabulás kissé kiragadja képzelődése gőzköréből, félig-meddig imett lesz, magához tér és mint Brutus, káprázatnak minősíti a látomást.

Mégse bírlak
Megkapni, bárha látlak szüntelen,
Hát semmi érzék a szemem kívül
Nem foghat-e meg szörnyű kép avagy
Csak képzeletnek löve, csalfa kép
Hűség nyomott velöm szülötte ragy?

Igy ingadozik, fantáziája hatalmában, az ébrenlét és képzelődés között. Ez utóbbi fölülkerekedik, eről vesz Macbethnek természet-től simulékony, babonára hajló valóján. A szubjektív csuda nyilvánulata tetőpontját éri el. A tör markolata egyre feléje villog, csillogópengéjén vércseppeket különböztet meg, vonatkozással az ő végrehajtható tettére. Midőn az után fölcsigázott idegeinek hatása szétszűrődik, ő tudatra ébred s a csudásság működése is véget ér.

A királygyilkosság után Macbeth képzelődéseinek száználmas áldozatává lesz. A szörnyű tett emléke irthatatlanul gyökerezik lelkébe, váltig táplálván és gerjesztgetvén fantáziáját, mely egyre káprázatokra készíti és rémképeket idéz eléje. Pedig ez neki halála: a vakmerő, rettenthetetlen katona ettől lelketlen gyáva lesz, mint maga is nyilatkozik:

Gonoszabb a pusztá képzelődés,
Mint zord veszély, a mely nyilvánul.

Aludni sem mer borzadalmas látományai miatt, folyton egy láthatatlan forrasú hang kíséri: «Ne aludj! Macbeth megvilkolja az álmat!»

A csudás elem teljessége a II. felvonás 2. jelenetében szövődik. A trónra felkapaszkodott Macbeth vigságos lakomát ad: az ország nagyjainak közepette székére akar telepedni s azt — Banquo szelleme tartja elfoglalva. Fényes, kivilágított terem, emberek sokadalma, zsi-bongó zaj: mind oly föltételek, melyek határozott ellenségei a hallucinatio fölléptének és kifejlődésének. A szellemi elfoglaltságnak óriási mértékét tetelezi föl ezen eset, hogy a fantázia tovább szöhesse fonalát s megerzékítse gondolatainak tárgyát.

Macbeth forrongó képzelete székére varázsolja a fölkoncizolt Banquo alakját. A külső környezet elhal rá nézve és ő borzadtan aposztrofálja a szellemet, ne rázza feléje véres fűtjeit. Az országnagyok természetesen meglepetve látják, a mint uruk értelmetlen szavakat susog a levegőbe. Az önmagán mindig uralkodni tudó, hidegvérű lady Macbeth azzal oszlatja el meghökkenésüket, hogy férjét szokott idegrohamai kinezák.

Valóságos Cassandra-jóslat e jelenet! Azon ember számára, kinek kedélyén a természet-fölötti ennyire elhatalmasodik, nincs messze az, hogy meginduljon a bírnami erdő és felvillogjon a nem anyaszülte hős kardja!

(Folytatása következik.)

Magánolvasmányainkból.

4. A rajongók.

(Kemény Zsigmond regénye.)

Kemény géniusának legértékesebb adomániai fölött, mondja *Lánczy Gyula*, szelid fénynyel, bánatgyöngyül ott ragyog Erdélyország szerelme. (Budapesti Szemle 1888, 139. szám.) Tényleg, Kemény Zsigmond soha ki nem fogyott vonzalmából a bérczes Erdély, szűkebb hazája iránt. Örömet kalandoz vissza multjába és teszi, peszimizista természetéhez híven, történetének sötét, borongós részleteit regényeinek milicujévé, hogy aztán benne játszassa le az ő megrendítő tragédiáinak egyikét.

Ilyen a *Rajongók* is. E regényben följárul előttünk ama kor, mikor egész Európában a vallási gyűlölködés véres lángjai lobogtak és aknázták alá a politikát. Erdélyben is dül a fanatikus agyarkodás. Az idétt I. Rákóczy

Ferencz uralkodik. A fejedelem hadat akarna vezetni a 30 éves háboruban a svédek szövetségében, protestáns testvérei mellett; hatalmas ítélőmestere, *Kassay István* azonban akadályokat gördít célja elé. Ne viseljünk külső háborut, ugymond, míg az országban belső zavarok tartanak. Ki kell irtani a *szombatosoknak* rajongó szektáját, mely az állam felforgatására tör. A deési gyűlésen halált mondanak mindenkinek fejére, ki a szombatosok hitét vallaná.

Kassay e határozat által tulajdonkép magánbosszuját akarja kielégíteni *Pécsi Simon* ellen kit halálosan gyűlöli. Pécsi Simon ép oly bőkezű, mint ő zsigori, ép oly adakozó, mint ő telhetetlen, ép oly lekötelező, szelid, mint ő kegyetlen. Pécsi Simon a szombatosoknak tit-

kos feje, ki ügyüknek sokat használt, míg az előző fejedelem mindeható kancellárja volt, ámde azóta megbukott. Kassay István, a rászász, kapzsi diplomata most vegkép megakarja semmisíteni ellenségét.

Kassaynak van egy délczeg, nemeslelkű unokaöcsese, *Elemér*, kit mint testőrt az udvarnál is kegyelnek, különösen Báthory Zsófia, a fejedelem fiának arája, mert e nemes ifju segíti őt katolikus hite gyakorlásában, mit a féltékeny kálvinista udvar körében csak alattomban vihet ki. Elemér szereti Pécsi Simon Leányát, a szép *Deborah*-ot, Pécsi azonban nem egyezik bele abba, hogy leány halálát ellenségének öcséséhez menjen nőül. Deborah szíve különben is Elemér egyik testőr-társához Gyulához vonzódik, mióta ez őt a felizgatott csöcselék támadásától megmentette. Az ítélőmester látván, hogy öcsese nem adja magát oda álnok terveihez, az ármány kivitelének idejére eltávolítja őt, kineveztetvén kapitánynak egy félreeső vidékre.

A deési gyűléstől felszított zavargások napjaiban jő fel Gyulafehérvárra Laczkó István, a szombatosok egyik szépszavú papja, Pécsi Simon lelkes hive. Laczkónak tulajdonképen *Szöke Pista* a neve, valaha Kassaynak jobbágya volt, de már ifjúkorában megszökött, ki-művelte magát, nőül vett egy nemesleányt a szép *Klárát* és boldog házasságban élt vele. A kaján ítélőmester erre alapítja eselszövényét. Elfogítja a szombatos papot és választást ad neki: vagy kémkedik Pécsi Simon után, vagy újlag örökös szolgaságra kárhoztatja. A szerencsétlen ember a börtön sötétében iszonyu lelki tusát viv; végre is a jobbágylettől való irtózás és azon félelem, hogy nem látja többé hitvesét, gyermekeit, leküzdik erkölcsi érzékének tiltakozását. Elárulja Kassaynak, mikor jönnek össze a szombatosok Pécsi

egyik jöszágán gyűléselni; azután azonban már nem bírja tovább szegényletes szerepének gyalázatát és jobbágyának megy kinzója falujába.

Szerető neje, Klára, aggodalmában feljön a székvárosba, hogy oltalmat keressen Kassay galádsága ellen. Nem is csalódik, mert a nemeslelkű fejedelemasszony Loránff Zsuzsánna védőszárnya alá fogadja az esdeklő hitvest és felszabadítja Szöke Pistát. Ugy látszik tehát, hogy az ügy jóra fordult: a boldogtalan pap a főlzabeditás híret hozó katonákat Kassay embereinek vélvén, megszököik és siet a Pécsi jöszágán összejöött szombatosokhoz, hogy meg-övjä a fenyegető veszélytől. Ugyanezt teszi a derek Kassay Elemér is; gyülekezettükbe ront, oszlásra hívandó fel őket; e perczben zaj hallatszik kívülről: Kassay zsoldosai körül veszik a házat.

«Áruló!» ordítják a felbőszült rajongók. Elemérré rohannak és megölik a jobb sorsra méltó ifjut. Adáz harc keletkezik a zsoldosok és szombatosok között, a boldogtalan Szöke Pista több társával halálát leli, a többieket pedig lánczra verve viszik Fehérvárra. Közöttük Pécsi Simon is, ki sóhajtozva kesereg elhibázott életén.

Az előbb oly hatalmas főur összes vagyonát elkobozzák, még jó, hogy Rákóczy életének kegyelmez. De a fondor Kassay sem örülhet sokáig diadalmának, mert a harci párt felülkerekedik; ő megbukik és bosszus keservében meghal. Kínesei, melyekért annyit lelketlenséget követett el, a fejedelemre szállanak. A fejedelem kiházasítja Pécsi Deborahot, Gyulához adván őt; ám a szép leány sosem lesz boldog, szüntelenül előtte lebeg a szegény Elemérnek árnyéka, ki halálával mutatta meg igazi értékét. Klára örök özvegyiségben marad és szívében örzi szerencsétlen férje emlékét.

Nagykőrösi királyjárók.

A „Tanulók Lapja” számára írta: dr. Sölymosy Sándor.

(6)

Másképp viselték magukat az eddig itt telelő labanczok, duhajok, kicsapongók, tolvajok erőszakoskodók voltak. De volt élet a városban, néha hóbotos jókedvükön jókat mulattak a városiak; most meg csupa unalom a tél. Még tánczolni sem mentek el a nagy koresmába, hanem ültek esendben, hallgatagon a kiszemelt magtár helyiségekben; ha kérdezték tőlök, mi ütött hozzájuk, mért vannak elszony-

tyolodva, csak bölöngtök rá, hogy ez így van megparancsolva.

Mennyire igazat beszélve, mutatta egy eset, a mikor az egyik dragonyos megfélekedvén magáról, többet ivott a kelleténél s a nagy koresmában összeverekedett néhány kőrösi legénynyel, azt a szegény párat másnap délben minden ember szeme láttára lövette föbe Brockenthal óbester.

Annál inkább feltűnt ez a vasszigóruság, mert külömben az óbester maga volt az előzékenység; igen engedékeny embernek látszott.

Kutogatták is a katonáktól, mi oka e kegyetlen rendeletnek, de azt sem volt szabad elmondaniok. Csak készülődtek, próbaharczokat vívtak a város utczáin s különös szigorúsággal örködtek a fölött, hogy senki igazolás nélkül ki ne mehessen a városból; még ha polgár volt is, kinek a külső tanyákon akadt dolga, előbb Passierscheint kellett váltani Brockenthal és Herepey városbíró aláírásával s csak úgy bocsátották ki a kapun.

A gyerekek is faggatták e miatt Venczelt, míg egyszerre a vén trombitás Hanzinak véletlenül kibökkentette, hogy csak jobb időt várnak s mennek innen más városba, ott aztán majd lesz jó világ. Szabadjára adja nekik Brockenthal a várost, majd ott kárpótolják magukat az itteni tartózkodásáért is.

Hogy melyik lesz az a város?

Ő bizony nem tudja, de amint hallotta, ellenséges lábón áll Nagy-Körössel.

Hanzinak szeget ütött fejében a hír, szaladt véle Laczihoz. Igy-ugy Kecskemét ellen készül Brockenthal s ott nem irgalmaz senki fiának rájuk szabadítja katonáit; azok alighanem felgyújtják, kirabolják az egész várost; meg is tehetik mert Kecskemét mindenre el van készítülve csak labancztámadásra nem.

— Hej, Laczi, ezt jól kifőzte a te apád! Most már Kecskemétnek fuesscs!

Laczi nagyon megijedt a hirre. Megkérte Hanzit, ne szóljon egy teremtett léleknek sem, mert ha kitudódik, kinek révén terjedt el a titok, Venczelt agyonlövik s Hanzinak sem lesz maradása, apjával együtt, a városban.

Hanzi bölesen hallgatott is, de legalább Laczival szeretett volna a dologról bővebben beszélni, hanem azt néhány napig mintha kicserélték volna. Nem hallotta ha szóltak hozzá, alig evett, egyre magába mélyedve, töprengett, törte a fejét, jó ég tudja min.

Szilveszter előtt való napon magához intette Hanzit, bezárkóztak a hatulso szobába s egész délután ott maradtak. Mikor kiléptek onnan, Hanzit szeme ki volt sirva, de megemberelte magát, kezét adott Laczinak s azt mondta neki:

— Nem bánom, ha elpusztulok is, veled tartok. Gondoskodj te is, én még ma készülődöm.

Azzal elment.

Utána egyideig Venczelen volt a csodálkozás sora. Az ő kis barátai, kivált a Hanzit gyerek, ki a vén trombitásnak annyira szívéhez nőtt, nem voltak sehol láthatók. Ha meg is pillantotta őket egy perczre, csak szóba sem állottak vele, hanem bent szuszmutoltak a belső szobában, énekeltek. Néha egy harmadik, valamivel nagyobb fiu is be járt hozzájuk; csudálatos öltözékbe bujtak, nagy hadonázva beszéltek, mintha szindarabot adnának elő; mindegyiknek korona volt a fején, hosszú álszakállat ragasztottak állukra, kampósbótot vettek kezükbe. A kíváncsi öreg Venczel mindezt szépen kileste a kulcslyukon keresztül.

Végre rábukkant maga is, mit úznek bent a fiuk. «Három király»-játékot tanultak be s szilveszter után Vízkeresztig ők is házalni akarnak, persze nem pénzért, hanem inkább becsületből, régi szép szokásból.

(Folytatása következik.)

Heti krónika.

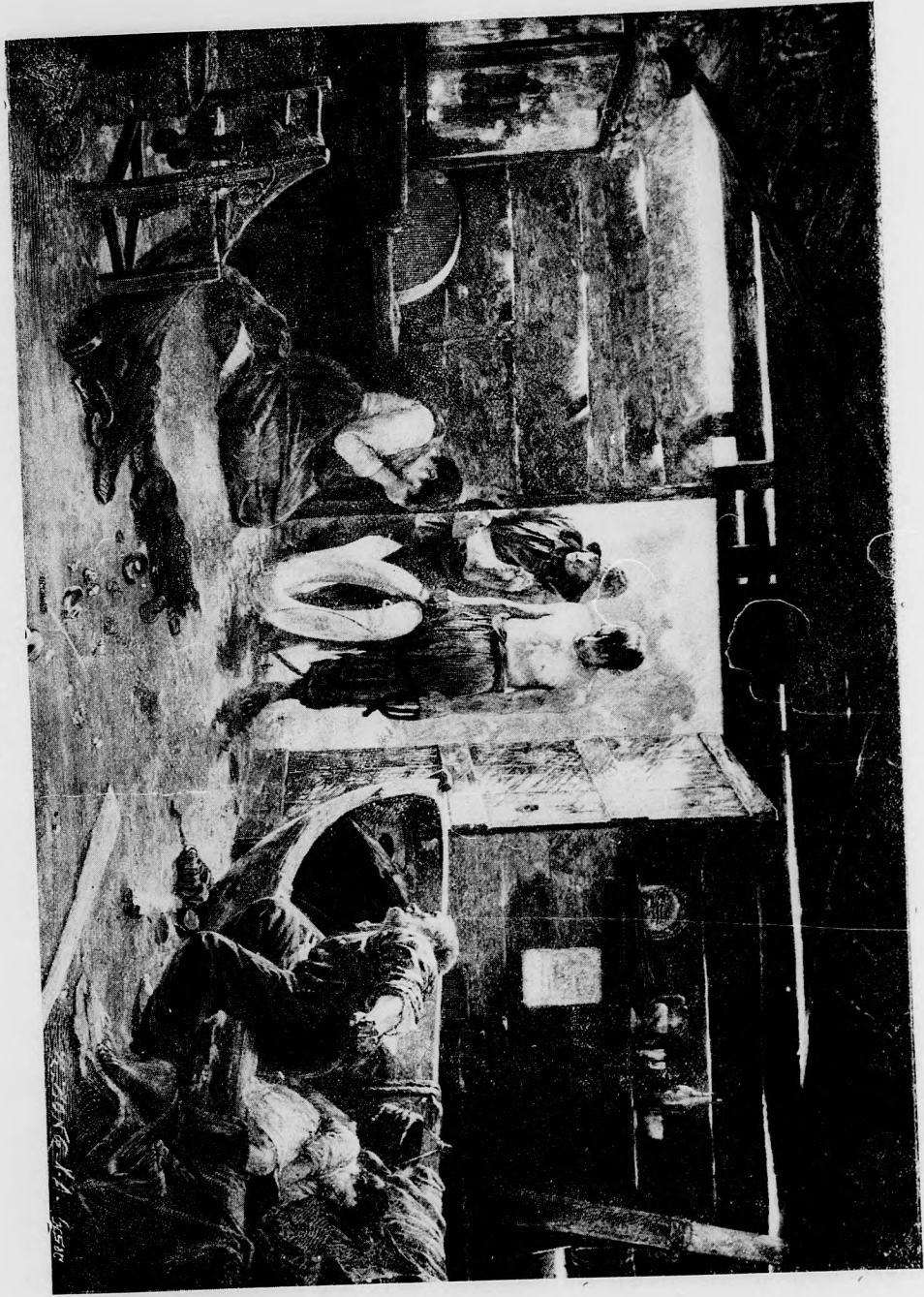
— A keleti rém. — Kréta lázadása. — Terítve a diákasztal! — Február 6. — A Kisfaludy társaság nagy napja. — A beteg Munkácsy. —

Sajátságosan érzi magát, kedves szerkesztő uram, az ön hü referense, mikor most íróasztala mellett szemlét tart a «világon». Nem csuda, mert a ki érezni és elmélkedni tud, az lelkén át szokta nézni az eseményeket. És hej, két hét alatt nagyot fordult a világ sorja! Az ön hü refrense, ha egy divatos szó-lammal akarna élni, azt mondhatná, hogy többek közt vér és könnypatakba márthatná tollát. A legellentétebb színekben fekszenek előtte

a tények: a gyász feketéje vegyest a derü ragyogásával.

Sötéten rémlik előtte első renden egy kegyetlen szellem a távol kelet homályában. Világjáró léptei ahová érnek, megdermesztik a létezését és halált, pusztulást hagynak nyomdokában. A szerencsétlenek, özvegyek és árvák jajsjava ide hallatszik Európába, melyet meg-ráz a fagyos borzalom. Reszkesettek emberek: föllépett kelet réme, a *pestis*!

A HAJÓTÖRÉS HIRE.

ÉDES A MUNKA.

Ti, kedves olvasóim, könyvekből ismerhettek ezt a rettenetes vészt. Valamennyitek, azok pedig, kik a gimnáziumban görögöt nem tanulnak, minden bizonnyal ismerik Thukydidesnek a híres peloponesosi háboruban kiűtött rettenetes nyavaljáról. Emésztő láz fogta el az embereket, undorító fekélyek támadtak testükön, ezerszámra hullottak. Elviselhetetlen szomj gyötörte a betegeket, melyet ital nem csillapíthatott, úgy, hogy kutakba ugrottak, hol nyomorultán elpusztultak, elmérgezve a vizet. A kik kigyógyultak a szörnyű kórból, vagy tagjaikat vesztették, vagy emlékezőtehetségük és eszük ment tönkre. Nos tehát: ez a *pestis a mirigyvész!* A mi hazánkban utoljára jelen század huszas éveiben tört ki a felvidéken, hol azután a nép az urakra és zsidókra támadt, azt híven elvakult kétségbeesésében, hogy azok megmérgezték a kutakat.

Jelenleg Indiában dühöng a pestis, ezrével szedve áldozatait. Főfészke Bombaj városa, melynek lakóit megtizedelte, úgy hogy a kik meg nem haltak, elmenekültek, kivándoroltak. E mellett irtózatossághoz keletkezett, mely csak erősíti a járványt. A keleti rendezetlen viszonyok, a népség tömege és a hagyományos tisztatlanság mellett rohamosan terjed az; a minap hozta a táviró, hogy már Afganisztánban is megvetette lábát. — A pestis, mint azt egy japáni orvos kimutatta, bacillusok útján terjed és egyaránt öl embert, állatot. A bécsi tudományos akadémia megbizásából a napokban tudományos expedíció indult Indiába; négy fiatal osztrák orvosból áll az, kik életüket teszik kockára, hogy a kórt tanulmányozzák. Épségben térjenek vissza a tudomány ezen bátor bajnokai!

Mig Indiában a pestis pusztit, addig itt Európában az emberek szenvedélye készít nagy romlást.

A nagy krétai zavargásokról akarok röviden megemlékezni. Törökországnak ezen szigetén a keresztények és mohamedánok irtó harcokat folytatnak egymás ellen. Kölcsönös gyilkosságok már régóta napirenden voltak, most azonban elemi erővel tört ki a ellenségeskedés. Kaneában a muzulmánok fölgyújtották a keresztény városrészeket. A lakosok az idegen hadihajókra menekültek, melyek aztán a közeli szigetekre, Milóba, Syrába vitték őket. A török csöcselék megostromolta a kandiai fegyvertárt és 2000 puskát rabolt el. Erre következett azután a legnagyobb szenzáció: a krétai keresztények kimondották, hogy egyesülnek a görögökkel és felszólították György királyt, hogy vegye birtokába a szigetet. Kép-

zelhető, mily politikai bonyodalmak kezdődnek ezzel.

De hagyjuk el a szomorú látványokat nyújtó nagyvilágot és teremjünk itthon. Igaz, hogy kissé nagy az ugrás és szöges az ellentét! Borítsunk fátylat Bombayra meg Kandiára, tűnjék el az elegikus hangulat! Most a mi szépséges Budapestünkön vagyunk, még pedig a Zöldfa-utca 14. számú házában, hol kések, villák vidám zöreje hallatszik és lakmározó diákok kedélyes beszélgetése. Terítve a diákasztal! A mi után oly sokáig hiába epedtünk, végre létesült: a Mensa Academica áldásos intézménye, mely egyesíti az elszórt egyetemi hallgatókat, olcsón pompás ellátást ad nekik, segíti az arra érdemeseket. A fehér asztalnál jobb remédium nincsen, az megszűnteti a társadalmi, nemzetiségi és felekezeti ellentéteket, szoros kapcsolatot köti össze az ifjúságot és a barátság, derült meglepedség érzelmét terjeszti. . . De hova ragadsz, óh hév? Ne hübele balázskodjunk abba, a mit a mi kedves szerkesztő urunk az első cikkben jobban és szebben készülni elmondani; varga, maradj a kaptafánál, referens, a krónikánál!

A Mensa Academica létesítésének alapját 1892-ben rakta le Breznay Béla, az ideai rektor, ezer forintos alapítványával, melyet később Vigyázó Sándor 20.000 frtja követett. Jelenleg az intézmények 80.000 forint tőkéje van. Tizenhat forintért élvezhet itt az egyetemi polgár ebédet és vacsorát Zilahy Ágnes pompás főztéből, melyet kellőképpen méltányolt február 8-án, a megnyitó banketten megjelent diszes vendégség, melynek soraiban ott volt Wlassics Gyula miniszter, Zsilinszky államtitkár, Bognár rektor és számos egyetemi tanár. Magától értetődik, hogy szebbnél szebb beszédek és felköszöntők mondatk, melyek közt első rendben kiemeljük a kultuszminiszterét, ki ezuttal is igazolta, mily szíves barátja ő az ifjúságnak.

Nemcsak az ifjúság ült ezen a héten nagy napot, hanem a magyar irodalom jelesinek azon kiválasztott gárdája is, melyet joggal lehet kis-akadémiának nevezni: a *Kisfaludy-Társaság*. Kisfaludy Károly születésének évfordulóján, február 6-án gyűlnek mindig össze a társaság tagjai nagygyűléseni. Jelen alkalommal *ötvenedik ízben*. Mig az Akadémia ülésein csak komoly szakemberek jelennek meg, addig a «Kis Akadémia» összejöveteleire töri magát a közönség, legkivált a hölgyek, kik eljönnek kedvelt írókat meghallgatni és — o vanitas vanitatum! — toalettjeiket mutogatni, továbbá a diákok. Ez utóbbiak naphosszat ott szoron-

ganak a folyosón, hogy a terembe bejuthassanak: mert annyi dicsőség verőfényéből tártuk is esik csak egy sugárka? Megjósolhatom e helyt, hogy jövő esztendei február 6-án egész diák-invázió borítandja el a rémüldöző Kisfaludyak gyűléstermét. Ne rázzák fejüket kedves olvasóim, nem kérem tanácsot a chaldeai álmoskönyvtől! Egyszerűen: jövő év február 6-án olvassák fel a most kiírt pályázatok eredményét, melyek között van egy *ballada* és egy *költői beszély* tétele. Ki tudná kiszámítani, Budapest és a vidék önképzőkörének hány poétája sóhajt föl boldogan e hirre, ragad papírost meg tollat és álmozik sikerről és aranyakról, várván lázasan február 6-át!

Február 4-én töltötték be a Kisfaludy-társaság 2 megüresült székét. Igazándi képviselőválasztás nem kelt oly izgalmat és érdeklődést, mint emez, mikor a szépirodalom két mandatáriusát kell kiszemelni, hozzá oly kiváló emberek közül, mint Alexander Bernát, Palágyi Lajos és Menyhért, Rákosi Viktor, Riedl Frigyes és Somló Sándor. Az első szavazásnál az általános többség Rákosi Viktorra esett, az utána legtöbb szót nyertek közül Somló Sándor került ki győztesen. Ezek ketten az új Kisfaludyak. Somló Sándor, a jeles szindarab-író, a tragédia-pályázatok állandó nyertese, már ismerős olvasóink előtt, a menyinyiben arcképét lapunk II. évfolyamában közzöltük. *Rákosi Viktort*, a jókedvű humoristát ismeri széles Magyarországon minden ember, leginkább *Sipulusz* néven. 1860-ban született Ukkon (Zala megye), már tizennyolcz éves korában maga kereste kenyerét, mint újságíró; 1881. óta a Budapesti Hirlap belső munkatársa. Írt regényeket (Bujtogatók, Falusi Hamlet, Téli regé), de nevét főleg jókedvtől duzzadó, élezektől szikrázó, gyakran találóan szatirikus tárczáival tette híressé, melyeket 6 külföldi nyelvre fordítanak.

A február 6-ai nagygyűlést Gyulai Pal nyitotta meg nagyobb beszéddel, melyben a költői és széppróza nyelvi fejlődéséről elmélkedett. Vargha Gyula titkári beszámolója után Endrődi

Sándor fölolvasta «Nansen» ezimű gyönyörű költeményét, melyben a merész északi hajóst dicsőíti. Beöthy Zsolt emlékbeszédet tartott Erdélyi Jánosról, az ő szokott ragyogó stílusával és mély tárgyalásával. Nagy tetszés jutalmazta Lévainak egy szép költeményét és Berczik Árpádnak vig novelláját; ez után áttértek a lejárt pályázatok eredményének kihirdetésére. A Lukács-Krisztina féle jutalom (500 frt), mely operaszövegre volt kitzúve, 6 beérkezett mű közül *A bosszuló kard* ezimű munkának ítélendő oda, melynek szerzőjeként Vargha Gyula tünt ki. *A francia költőkből való fordításra* 13 pályamű érkezett. A bíráló bizottság ajánlatára az 1000 koronás díjat megosztották; fele jutott a gyönyörű Musset fordításnak, melyet Radó Antal végzett: 200 a Sully-Prudhomme féle fordításnak, Béri Gyulától: 100—100 Szabados Ede szatmári gimnáziumi tanárnak és ugyancsak Radó Antalnak. *Arany János* életének és munkásságának megírásával a társaság Négyesy Lászlót bizta meg. Végül a Somogyi Dezső-féle díjat esztétikai diadalogusra *Alexander Bernát* nyerte el a *Művészet feladatai* ez. munkájával, mely valóságos nyereség irodalmunkra nézve.

Szomorú kötelesség hárul ránk most ama megdöbbentő szerencsétlenség regisztrálását illetőleg, mely nagy hazánkfíat, Munkácsy Mihályt s vele egyetemben a nemzetet sujtotta. Rémitő igazsággal teljesedett be rajta azon sokszor idézett mondás, hogy a lángészt csak egy lépés választja el az örülettől! A túlfeszített munka aláaknázza a nagy művész idegeit; a hanyatlás már nagy mértékben mutatkozott utóbbi képein, melyek előbbi műveikhez nem is hasonlíthatók. Senki sem merte ezt főnhangon hirdetni. Most pedig ijesztőleg jött a hír: Munkácsy Mihály megtévelyodott! Agylagulás lepte meg, mely rohamosan végez a legerősebb férfival is. Munkácsy Mihály mögött bezárult egy Rajna-meletti elmeegógyintézet kapuja, ő immár a történeté, — a halhatatlanságé!

Referens.

Ül Aranyé gyászban.*)

Ül Aranyé gyászban,
Sötét ravatalnál fekete ruhában.
A fekete fátyol — talán ellentétül —
Hattyu-fehér hajra borulva sötétül.
Oh, hajdan is megvolt már e szép ellentét,
Mikor az oltárnál kezük egybetették;
De akkor a fátyol volt hattyu színében
S haja volt az ében.

Csend van, megtöretlen.
Szó nem, sóhaj is csak halkán, félve rebben.
A hüs csarnok mélye vízhangra se dobban;
Fáklyák füstje szállong sűrű gomolyokban,
Nehéz, szürke füstből komoly feketében
Gyászoló oszlopok törnek ki sötétben;
Füst tapad ölelve, — gyászszavakat sugva —
Karcu derekukra.

Ül az özvegy ottan —
Aláhajló fejjel, mély gondolatokban.
Gondolata mintha szabadon eresztve
Túl földi korlátot szállna messze, messze!
Tán vissza se térne az álmok egéből,
Ha ébresztő köny nem peregne szeméből,
Ha e könyön át nem verődnek elébe
A ravatal képe.

És könye megindul.
Sóhajok szakadnak lelket tépő kintul.
Oh ki, akik jöttek, résztvevők a gyászban,
Nesztelen léptekkel járjatok a házban!
Fájdalma folyását meg ne zavarjátok,
Szemrehányó szemmel föl ne nézzen rátok,
Szólva: «hisz él nektek a költő örökké, —
De a férj nem többé...!»

*) Lapunk 5. számában Szávay Gyula legújabb verskötetéről szólva megigértük, hogy Szávaynak legszebb és leghíresebb versét közölni fogjuk. Ajánljuk az ifjuságnak, hogy a szavalandó darabok közé vegye fel e szép költeményt s főleg az u. n. Arany-ünnepken ki ne hagyja műsorából.

Szerk.

Még ez egy rövid nap!
Holnap már a földé, atadják a sirnak.
Nektek halhatatlan, — énnekem halottam!
Ti véle maradtok, — én elhagyatottan!
Ti örök borostyánt fűztök keresztjére,
Én élő virágot ültetek földjébe:
Enyémet, hogy szintén mindig zöld maradjon:
Könnyel kell áztatnom!

Ti szobrot emeltek,
Az az elveszettet pótolhatja nektek.
Mi pótolná nékem? E világon semmi!
Kinok kinja költő özvegyének lenni...
Ki oldala mellett boldog büszkeségben
Bánatot osztottam, örömet cseréltem,
Ki kesergő lantra enyhet varázsoltam:
Most itt látom holtan!

Már hiába várja
A csendes boldogság pihenő tanyája.
Nem közeleg — lassu — hívó szózatomra,
Nem zárhatom többé hitvesi karomba,
Köny éghet örökké rebegő pillámon,
Oh ne mutassátok szobrát! Látom, látom...
Ez Arany, a költő, fényes, hideg ércben,
Ez nem az én — férjem!

Mégis annyit épül
A megsebzett lélek rokonai részvétül!...
Magyarország női! Testvér honleányok!
Köszönöm, gyászomban hogy megosztózatok.
Szent buzgalommal ha szobrot emeltek,
Ércz hirdeti majdan lelketek, érénytek,
S híretek megörzi késő századokra
Arany János szobra!

Szavay Gyula.

Elméletek a naprendszer keletkezéséről és fejlődéséről.

— Elméletek Newton után. — Cartesius. — Leibnitz. — Wisthon elmélete. — Pallas. — Buffon. — Franklin elmélete. —

A «Tanulók Lapja» számára írta: Marossy Rudolf.

(2)

Newton föléptével az astronomia új korszakba lép. Már Koppernikussal megszűnnek a cyclusok és epicyclusok bonyadalmi, elhangzik a sphärák zenéje, most Newton mintegy ráilleszti a koronát a fáradsággal megalakított műre s az előbb még oly labirintus-szerű rendszer helyet ad egy egyszerűbb gépezetnek, melynek egymásba folyó kerekeit egy hatalmas erő az általános gravitáció hajtja és kormányozza. A Nap, mint szíve az egész rendszernek, összetartja bolygóit, melyek szabályos pontossággal végzik pályafutásukat óriási teste körül. Az erő, mely hallgatag engedelmeskedésre kényszeríti őket, az egyetemes vonzódás. Ki is fejté a törvényt, mely szerint ez történik. A világterben levő minden anyag vonzódik egymáshoz, még pedig tömegével egyenes, távolságának négyzetével fordított arányban; így vonzza magához a Nap is bolygóit s ha csak ezen erőnek kellene engedelmeskedniök, idővel egymásra rohannának. De ezenkívül minden bolygó irányában tavolodni is igyekszik a Naptól, úgy hogy e két erő a centrifugál és centripetál, egymást kiegyenlítő a bolygónak a Nap körül való szabályos forgását hozza létre. Eddig ment Newton s itt meg is állapodott: azt még megmagyarázza ugyan, hogy a Nap miért igyekszik magához ragadni bolygóit, de már arra, hogy ezek viszont miért akarnak tőle távolodni, nem tud felelni. Kétségkívül egy hatalmas erő mentette meg őket a Napba rohanástól, melyet Isten kölcsönzött nekik. Mi módon? nem kutatja.

A legtöbb tudós azonban nem elégedett meg ezen felelettel; a hit mellett szabad tudnunk is valamit. Valljon nem lehetne-e a bolygók e különös viselkedését természetes uton is ki-magyarázni? Valljon nincsenek-e ezen törvények szoros összefüggésben az egész rendszer eredetével, fejlődésével? S végre meglehetne-e fejteni, mikép eredt az egész rendszer önmagából, a nélkül, hogy ezáltal Isten teremtői ténykedését megtagadni lennénk kénytelenek, mint ezt már előbb Decart is megkísérelte? A kérdést felvetették, a felelet el nem maradt. Kant és Laplace volt az a két nagy tudós, kik megadtak azt; mennyi igaz gondolatukból, mennyi nem, nem tudhatjuk; lehet hogy téves, lehet hogy való, de annyi tény, hogy mindazon hypothesisok között, melyeket e pontra nézve

felállítottak, elméletük a legvalószínűbb s a józan észszel leginkább összeegyeztethető.

Mielőtt azonban ezen nagy fontosságú elméletre rátérnénk, legyen szabad röviden vázolnunk elődeik kutatásait, melyek között elég érdekesekkel is találkozhatunk.

A világrendszer eredetének fejtegetői a következő elvből indultak ki: az egész természetben mindenütt fokozatos fejlődés tapasztalható s feltehető, hogy ez általános szabály alól a Naprendszer sem képez kivételt. Valószínű, hogy ennek is át kellett mennie a fejlődés különböző processusain, míg nem jelenlegi állapotába eljutott. De hogyan történt ez?

Cartesius azt mondja, hogy az összes létező bolygók, holdak és üstökösök egy chaosban voltak egyesítve, mely nem tudni mi módon, vagy mily erő következtében, darabokra pattant szét; e darabok azután csodálatos módon bolygókká, üstökösökké alakultak s egymáskörül forogni kezdték, mint ezt mai nap is láthatjuk. A mint látjuk, Cartesius állit, de nem magyaráz.

Halljuk Leibnitz elméletét: Szerinte a Naprendszer összes tagjai kezdetben világító és melegítő napok voltak s csak később, midőn már a kisugárzás által energiájuk legnagyobb részét a térbe bocsájtották, hültek le annyira, hogy rajtuk, mint a földön is, a szerves élet helyet foglalhatott. Leibnitz azonban miránk hagyja kitalálni, hogy a Nap miért nem hült le mindeddig, vagy hát miféle erő hozta e testeket egymással összefüggésbe? A centripetál erőről meg teljesen megfeleldezik, mintha Newton törvényét nem ismerte volna. Így Leibnitz, ki e téren inkább csak műkedvelőnek mondható, a kérdést nemcsak hogy meg nem fejtette, hanem még újabbakat vetett föl.

Wisthon meg épen nevetséges elméleten törte a fejét s a mi a legérdekesebb, képtelen állításait oly bizonyossággal s belső meggyőződéssel adta elő, mintha a világ teremtésének szemtanuja lett volna. Állitja ugyanis, hogy a Föld eleinte üstökös-féle test volt, melyen csak akkor kezdett a szerves élet fellépni, midőn egy beléje ütköző másik üstökös lökése folytán tengelye elhajlott s napi forgása kezdetét vette. A nap és az éj váltakozása a növényi, állati, végre az emberi élet fellépését eredményezte. Idők folytán azonban annyira elfajzott

az emberi nem, hogy Isten egy második üstököszt bocsájtott a földre, melynek következménye azután a vizözön lett. Ezen kataklyma pedig a 2349 év november 28-án, pénteki napon történt, mint azt ő teljes bizonyossággal állította. De itt még nem áll meg Wisthon; azt is kijelenti, hogy a világ végét is ugyanazon második üstökös fogja előidézi, még pedig most már nem víz, hanem tűz által. Annyira akadályozni fogja ugyanis a Földet pályafutásában, hogy ez végre is a Nap sugaraiban leli gyászos kimultát.

Bármily együgyű volt is e nézet, akadtak mégis elegendőek, akik elfogadták, a mint hogy egyáltalán emberi ész nem süttött még ki olyan badarságot, melynek hívói ne akadtak volna.

Nézzük azonban tovább a hypothesisok sorát. Pallas azon állítását fejtette ki, hogy a Naprendszer tagjai nem egyebek, mint apró meteoritekből összerótt conglomerátok s állítását azon tényre fektette, hogy mai nap is léteznek még ilyen meteorrajok, melyek különösen az augusztusi és novemberi csillaghullást idézik elő.

Buffon elmélete már élesebb észről tanuskodik, bár alapjában véve ez sem egyéb tapogatózásnál. Állítása szerint a bolygók úgy keletkeztek, hogy a Nap körül össze-vissza forgó üstökösök egyes darabokat szakítottak le a Nap felületéről, melyeket útkövekben maguk után vonszoltak. E kisebb nagyobb darabokból keletkeztek volna azután a bolygók, melyeknek úgy napi mint évi forgások nyugot-keleti irányu lett, minthogy az üstökösök is nyugotról jönnek.

Ezen elmélet sokáig uralkodott a tudósok között. Sokakat ez a határozottság nyert meg Buffon részére, melylyel állításait előadta. Így állította, hogy az a darab, melyből Földünk keletkezett 3000 évig izzó, 34000 évig pedig folyékony állapotban volt; majd ismét 25000 évnek kellett elmennie, míg a gömb annyira lehült, hogy az öt felhő alakban környező vízpárák lecsapódhattak felszínére. Leszámítva egyes merész állításokat, az elmélet maga nem tartozik épen a képtelenségek közé.

Ezen megelőző elméletek közül mindenestre legnevezetesebb Franklin hypothesisa, mely sok tekintetben Kant és Laplace munkáinak úttörője gyanánt tekinthető. Kutatásainak Mariotte törvénye képezi alapját, mely szerint, mint tudjuk, a gázok sűrűsége bizonyos határok között a reájok ható nyomással egyenesen arányos. Feltéve azt, hogy e műveletet a végtelenig lehet hajtani, nem tarthatjuk-e valószínűnek, hogy a Föld maga is ilyen, óriási

nyomás által összesűrített levegőből keletkezett? Annyi bizonyos, hogy a földnek valamikor folyékony halmaz állapotban kellett léteznie, különben nem lennének képesek kimagyarázni a felszínén látható emelkedéseket és mélyedéseket; az is bizonyos, hogy belsejében még ma is folyékony állapotban léteznek az elemek, mint ezt a vulkanikus kitörések mutatják. Azután meg nem is tűnhetik fel oly keletlennek ezen állítás, hisz látjuk ma is, hogy két gáznemű anyagból, hidrogénből és oxigénből mikép származik a víz, tehát folyékony test; ezen víz táplálja a növényeket, a növény az állatokat, s ezek husával táplálkozik az ember, tehát a mi testünk is alapjában véve légnemű anyagból épült fel. Miért ne tehet-e ezt feltennünk a Földre nézve is?

E nézetét fejt ki Franklin elméletében, mely mintha Anaximenes gondolatának felújítása lenne, csak hogy tudományosabb, rendszeresebb alakban. Fejtegetéseivel azonban bővebben nem foglalkozunk, részint mivel ez nagyon messze vezetne, részint mert hypothézise sok helyen oly homályos, hogy e részletek a átértése s kimagyarázása nagy nehézségekkel van egybekötve. Különben is Franklin inkább csak általános, mint részletekre kiterjeszkedő képet igyekezett alkotni a felvett tárgyról és mi elméletének fő fogatkozása az egyes bolygók mint különállókat, nem pedig mint egy közös rendszerhez tartozókat tárgyalja. E mellett azonban el nem vitatható fölé az érdem, hogy a világtesteknek légnemű állapotból, mint egy lecsapódás által való keletkezését ő magyarázta először.

VEGYESEK.

Ezer magyar feladat. Lapunk szerkesztője, Dr. Rupp Kornél e munkáját, mely díszes kiállításban február végén hagyja el a sajtót, ajánljuk lapunk összes előfizetőinek és híveinek figyelmébe. A ki tiz előfizetőt gyűjt a jelenleg nyomás alatt levő érdekes és hasznos könyvre, *egy ingyenpéldányban* részesül, a ki öt előfizetőt gyűjt, feleáron, aki 3 előfizetőt gyűjt 1 frtért kapja a könyvet, melynek bolti ára 2 frt, előfizetés útján 1 frt 50 kr. A megrendelések szerkesztőségünkbe is intézhetők, az előfizetési pénzek azonban Hangos Antal könyvkereskedő címére — Budapest, IV., Calvintér 5. sz. küldendők. Gyűjtő iverekkel szívesen szolgál szerkesztőségünk azoknak, a kik a könyvre előfizetőket óhajtanak gyűjteni s így tisztelet példányhoz jutni.

Gyászrovat. A következő gyászjelentést vettük: A csiksomlyói róm. kath. főgymnázium VII-ik osztálya megilletődött szívvel tudatja, hogy a szeretett pályatárs és jó barát *Drágos Gyula* főgymn. VII. oszt. tanuló folyó évi február hó 1-én, d. u. 5 órakor, élete 17-ik évében, a halotti szentségek ájtatos felvétele után, tüdőgümőkórban csendesen és Megváltójába vetett erős bizalommal lelkét Teremtőjének visszaadta. Élete szerény, csendes és munkás vala, ő maga társai előtt szeretett, előjárói előtt kedves volt. Földi maradványai f. hó 3-án d. u. 3 órakor fognak a róm. kath. egyház szertartásai szerint az anyaföldnek átadatni. Legyen áldott emléke!

Vörösmarty szobrára a zombori főgymnáziumban még mindig lelkesen folytatva levő gyűjtés újabb eredményeként a II. A. osztály részéről dr. Vas Antal osztályfőnök, tanár ur részéről kaptunk 3 frt 83 krt. Az adakozó tanulók ezek: Angenfeld István 1 frt 13 kr., Zsulyevits Gyula 60 kr., Wundszám Sándor, Tunner Adorján 50—50 kr., Flekenstein Kamilló Goldschmidt Imre 30—30 kr., Ribiczey Gyula, Strasser Géza, Stern József, Hausz Jakab, Müller János 10—10 kr., Röllberg Aladár 5 kr. Ez összeget a többihez a takarékpénztárba tettük.

A bekötési táblákat már mind szétküldöttük. Még néhány példányunk van azok számára, a kik mindent az utolsó percre szoktak hagyni.

Iskolai hírek.

A IV. ker. közs. főreáliskola febr. 7-iki ülésének tárgysorozata. I. A jegyzőkönyv változtatás nélkül hitelesítették. II. A folyó ügyeknél a márcz. 12-én tartandó ünnepség műsora állapítatott meg főbb vonásokban. III. Weltzi Károly 8. o. t. ismertette a németek Bánkját, párhuzamot vonván Katona jeles művével. IV. Widder Albert 8. o. t. és Takács Tamás 7. o. t. mondták el sikerült bírátaikat «Költőnek születél» című s «Sutor ne ultra crepidam» jellegű ered. költemény fölött. Mivel mindketten elfogadták s véleményük alapján a kör is, a jelíges levélke fölbontatott melyből a költemény szerzőjeként Józsa József 7. o. t. neve tűnt ki, ki azután nevezett költeményét fölolvasta, s ezzel az ülés véget ért.

A trencsényi kir. kath. főgymn. «Vörösmarty-önképzőkör» f. é. jan. 31-én tartotta IX. rendes gyűlését Erney István dr. tanár ur vezetése mellett és Bangha Aurél 8. o. t. előnökle alatt. A gyűlés következő sorozattal

és eredménynyel folyt le. Legelső volt «Jókai Mór» cz. és «mikor ilyen teremt az ég» stb. jellegű mű ellenbíralata; fölolvasta Kohn Lipót 8. o. t. A művet a kör egyszerűen fogadta el (szerzője Neumann Vilmos 7. o. t.) Ezt követte Vörösmarty: *Élő szobor* cz. költeménye. szavaltta Kubinszki Leo 7. o. t. A kör a szavalatot dicséretesen fogadta el. Következett az «Angolország kereskedelmének fejlődése» cz. és «Munka, tőke, földbirtok» jellegű értekezés, melyet Klein Samu 8. o. t. bíralt de ellenbíralatára Krehnyai Béla 8. o. t. vállalkozott. Ezután Copé: «Kovácsok sztrájkja» cz. monologot szavaltta el valóban meghatóan Bienenstock Mór 8. o. t. Ezen szavalatot a kör különös kitüntetésképen «jegyzőkönyvi» dicséretre méltatta. Ezt követte a «Kikelet» cz. és «Itt a tavasz» jellegű költemény, melyet a kör egyszerűen elfogadott Kátsér Róbert 8. o. t. bíralata folytán (szerkesztette Klein Samu 8. o. t.) Végül Grün Pál 7. o. t. szavaltta Tóth Kálmán «Előre» cz. költeményét eléggé sikerülten. A szavalatot jónak fogadták el. Idő hiánya miatt a műsorból, a következő pontok szorultak ki: «Árva fiu» cz. és «Ily késő éjszakán ki jár» stb. jellegű költemény melyet Grün Pál 7. o. t. bíralt volna. Azután «Bus Borcsa» cz. és «Mégis hozott akis Jézuska» jellegű elbeszélés (szerző: Neuman Vilmos 7. o. t.) bírálja Krehnyai Béla 8. o. t. Továbbá «Néhány szó Homerosznak a görögök szellemi életére gyakorolt befolyásáról» (szerző Weisz Emil 7. o. t.) bírálója Goldstein 8. o. t. Azon kívül «Távolból» cz. és «Haza...» jellegű költemény; bírálója Neumann Vilmos 7. o. t. és «Rózsámhoz» cz. és «Nincsen rózsá tövis nélkül» jellegű költemény; bírálja Décsy Iván 7. o. t. (Schulcz Armin).

A Brassói róm. kath. főgymnázium önképzőkörre január hó 23-án gyűlést tartott, melyet Kóka I. 6. o. t. szavaltata nyitott meg Arany «Szondi két apródja» cz. költeményével. Utána Vitéz A. 5. o. t. szavaltta Vörösmarty «Kis gyermek halálára» cz. költeményét. Ezután Altstädter O. 7. o. t. olvasta fel «Szerelmem» cz. költeményét. Ezt követte «Az én eszményképem» cz. elbeszélés bíralatának felolvasása, a dolgozat felolvasása pedig az idő rövidsége miatt a következő gyűlésre maradt; szerzője Altstädter O. 7. o. t. Most Farkas B. 5. o. t. szavaltta Br. Eötvös «A megfagyott gyermek» cz. költeményét. Majd Altstädter O. 7. o. t. olvasott fel a mult gyűlésről elmaradt «Huszarcsinyek» cz. fordításából egy részletet. A szavalatok sorát Fridler K. 8. o. t. szép

szaválata zárt be Tóth K. «Előre» cz. költeményével, mire a gyűlést több elintézendő tárgy nem lévén, névsor olvasással véget ért.

A pécsi főgymnasium folyó hó 7-én rendes gyűlést tartott. Főt. Zalai M. tanár ur a gyűlést megnyitván, Kerese Gy. 8. o. t. főjegyző a mult ülés jegyzőkönyvét olvasta fel, melynek hitelesítése után, Galambosy J. 5. o. t. szaválta «Légy szorgalmatos» cz. költeményt általános sikerrel, a mennyiben helytelen gesztusaival és szögletes állásával a kört többször nevetésre ingerelte. Őt követte Gyimóthy A. 5. o. t., ki Czuczor egyik humoros költeményét akarta előadni. Utána Surányi M. 5. o. t. próbálkozott meg Petőfi «Egy gondolat...» czimű költeményével, szaválata közepes sikert aratott. Most Réder K. 8. o. t. olvasta fel értekezésének első részét «A legnagyobb magyarról». Előadása művészi, kellemes, folyékonyon haladó, tárgyilagos. Továbbá jellemzi őt, a ragaszkodás és melegség, melylyel tárgyán csüng.

IRODALOM.

«Az 1848-49-iki Magyar Szabadságharcz története» czimű illusztrált nagy munkájából most jelent meg a 74-ik füzet, a melyben Gracza György az orosz betörés okait beszéli el. A füzet képei ezek: Az oroszok bevonulása a Kárpátokon. A hős magyar küzdelme a medve és a kétféjű sas ellen, Orosz katona, Orosz tábori pap, Orosz gyalogos kozákok. A jeles munka most már csakugyan a befejezéséhez közeledik s egy-két hónap múlva az olvasóközönség előtt fog feködni mint négy hatalmas kötet, több mint ezer nagybecsű képpel.

Bethlen Gábor kora. Az Athenaeum r.-társaság kiadásában megjelenő «A magyar nemzet története» czimű tíz kötetes nagy munkának (milleniumi kiadás) hatodik kötetéből most jelentek meg a 90., 91., 92. füzetek, melyekben Angyal Dávid tovább folytatja «Magyarország történetét II. Mátyástól III. Ferdinándig» és ennek a korszaknak legmozgalmasabb időszakát tárgyalja, melyet az akkori események kiváló vezérfőúrjáról «Bethlen Gábor korának» szoktak nevezni. «Az ellenreformáció győz az egész vonalon és vele a bécsi udvar befolyása a magyar ügyekre. A katolikus ősi vallás védői és annak visszaállítására, régi egységének megalapítására törekvő párt felül kerekedik és miután az iskolázás, a hitterjesztés, a lelkipásztorkodás terén mindenütt felveszi a harcot a protestantizmussal, az ellenreformáció nem remélt eredményeket mutat fel és már a protestantizmust végveszedelemmel fenyegeti. Az uralkodó ház a katolikus párttal szövetkezett, a protestantizmus pedig a Habsburg-dinasztia ellenségeire, a németországi protestans fejedel-

mekre és dissidens elemekre, valamint a törökretámaszkodott. A katolikus párt vezérfőúrjáról Pázmány Péter bibornoknak szerepével kezdődik a monografia; majd a vallási sére mekről nevezetes 1618- és 1619-iki országgyűlések eseményei következnek. A füzetekben majdnem minden egyes lapon egy-egy igen érdekes szöveggel illusztrálja a korszak eseményeit; a képek többnyire egykorúak. Ezenkívül számos rendkívüli finom kivitelű műmelléklet van a füzetekhez csatolva, melyek közül remek a «Pázmány Péter és kora» Lotz Károlynak az Akadémiában lévő nagyszabású falfestménye után készült fénynyomat stb. Egyes füzet ára 30 kr. Kapható minden hazai könyvkereskedésben.

Szerkesztői telefon.

L. P. Tata. A beküldött kis vers olyan szép, hogy képtelenségnek tartjuk, hogy a maga fejből került ki. — V. R. Eger. A tudósításokat szívesen vesszük. A francia nyelv tanulására «Plötz»-öt ajánljuk. Árát nem tudjuk, de megszerezheti bármely könyvkereskedő útján. Irja meg pontos czimét, akkor nagyon szívesen küldünk gyűjtőívet. — Honszerető. Azt a kis verset bátran oda adhatja a szülőknél. — O. G. Debreczen. A tudósítást köszönjük, máskor is kérjük. A «Tanulók Lap»-jára bármikor elő lehet fizetni. — B. A. Budapest. A kis történetet megkaptuk, majd elolvassuk. — Steiner A. A rejtvényeket átadtuk a rovatvezetőnek. — G. Gy. Szombathely. Hogy maguknál fognak-e az iskolában Vörösmarty szobrára gyűjteni mi nem tudjuk, mindenestre hazafias kötelesség volna. — B. K. Pécs. Beküldheti. — Schultz L. Szabadka. 1. A kért példányok kaphatók. 2. Gyógyszereseti, állatorvosi, gazdasági és körjegyzői. 3. Hat osztály nem jogosít önkéntességre. 4. A Vörösmarty szoborra hozzánk érkező adományokat azonnal takarékpénztárba tesszük, a gyűjtés befejeztével pedig át fogjuk adni a nagybizottságnak. — R. J. Rimaszombat. A kívánt verset elfogjuk küldeni. — Pozsony. Nema quantitas, haema qualitas határoz. — Cs. S. Budapest. Használható munkáit szívesen fogadjuk és közöljük. A «Vadászat» egy kis simitással tán jöhet. — Adler A. Villány. Ha ön a lapot is csak vasárnap ér rá elolvasni, hogy kívánhatja, hogy még barátokat is ajánljunk önnek? Hogy Villányba a lap miért ér hétfőn, azt magától is kitalálhatja, — azért, mert a postának időre van szüksége mig Villányba expedálja a lapot, még így is oda ér vasárnap, hanem csak hétfőn hordják ki, — L. J. Kikinda. A rejtvényeket átadtuk a rovatvezetőnek. — B. K. Pécs. Az I. évfolyam megrendelhető Hangos Antalnál (Bpest, IV. Calvin-tér 5) ára 2 frt 60 kr., a II. évfolyam sehol sem kapható. — Gyárfás E. Nagy Szeben. Ez önnek is szól. — L. J. Átadtuk a rovatvezetőnek.

Több kértésre a jövő számban.

«Kosmos» müintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt

A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVÁ.

Előfizetési árak:
Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:

Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, IX., Soroksari-utca 31.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.

KÉZIRATOKAT

nem adunk vissza.

Eredendő idealizmus.

Levél érkezett a minapában Budapestre. Sok időbe telt, míg a posta meghozta; megszűnően jött, hetedhét országról, tán még az operenziás tengeren is túlról, mondhatnók a népmesék modorában. És szinte mese az, a mit tartalmaz. Magyar ember írta, egy *Biró Lajos* nevű professzor, ki negyven éves korában tehát már törődött ifjúsággal itt hagyta nyugodalmas katedráját és csekélyke pénzzel, foggyatékos segítő eszközökkel, csupán csak a tudomány nevében elment Uj-Guineába az emberevő pápuák és sorvasztó lázak hazájába, hogy lödözzön madarakat, fogdosson meglepő alakú, pazar színpompájú lepkéket meg bogarakat és gyűjtsön más ethnográfiai tárgyakat.

Leírja benne nehéz helyzetét, szenvedéseit, vesződségeit, kifejezi vágyait, reményeit: mind-ezt a közvetlenségnek és igazságnak ama hangján, mely annyira megkapja és elérzékenyíti az embert. Elmondja, mint ünnepelte meg ő a milleniumot azon a távoleső, vad földön; mint látogatta meg sírját *Fenichel Sámuelnek*, annak a fiatal magyar természetbuvárnak, ki eljött ide, hogy többé sohase lássa viszont hazáját — és e magányos sirdomb nem verte őt le, hanem erővel és elszántsággal töltötte el további munkára és lankadatlan buzgóságra.

Fölösleges külön bizonygatni a tudomány nevében fölvállalt ily misszióknak tiszteletreméltó, jelentős voltát. Nagy és fölemelő a ténynek pusztá konstataciója is. *Biró Lajosnak* dolgában azonban más szempont ragadja meg főleg a mi figyelmünket, mi tán sokakét kikerülhetne: ama részlet, midőn szelid gúnynyal illeti önmagát és beszél azon ellenállhatatlan

vágyról, mely őt gyermeksége óta kalandos vállalatokra sarkalta.

A gyermeket, üzze bár zsenge játékeit nagy-úri terem dagadó perzsa szőnyegén, vagy kunyhó előtt a közönséges porban, lényegében véve mindig egy és ugyanoly ábrándok, vágyak, ideálok töltik el. A dajkameséknek és saját fantáziája izgatásának nyomán valami sejtelmes epekedés ösztönzi, hogy győztes harcra szálljon leküzdenő tényezőik: gonosz elem, ellenség vagy a természet erői ellen. De bezzeg, a mint halad a korról, a mint változnak környezetében a viszonyok: a szerint változik az ember lelkének tartalma is. Successere novi, veteres migrate coloni! Az ifjúság osztatlan, minden mást kizáró idealizmusának elemei elhalványulnak, közömbösekké válnak vagy végképen kiküszöböltetnek. A férfi jól tudja, hogy manapság nincs Tüskerözsika király kisaszony, kit gonosz óriás hatalmából kell kiszabadítani; hogy oroszláni harcok vivhatása elé gátul áll — az európai egyensúly és hogy nincs érkezésünk a természettel szembezállani, hanem a megélhetésért és társadalmi érvényrejutásért kell egyéni küzdelmet kifejteni.

De hátha mégis?

Igen, a társadalom buvára észlelheti, hogy mindig voltak és napjainkban is vannak, bár elvétve, fehér holló gyanánt emberek, kiknek lelkére nem hat az idő telésének és a társadalomnak, e nagy kohóknak olvasztó tüze; igen, vannak, kik a gyermekkor ideális czélkitűzését, sejtelmes vágyakozását kiviszik magukkal az életbe és megőrzik azt utolsó lehelésükig. Az «eredendő bűn» szólásának mintájára *eredendő idealizmusnak* nevezhetjük ezt az ál-